

ویژه‌نامه اقتصادی

تعامل اقتصادی مصونیت می‌آورد

«تعامل اقتصادی مصونیت می‌آورد» عنوان گفت‌وگویی است هفته‌نامه تجارت فردا با «محمد مهدی بهکیش» است که در تاریخ بیست و پنجم مردادماه ۱۳۹۲ ترتیب داده است. این مصاحبه مزایای هم‌پیوندی با اقتصاد جهانی را محور گفت‌وگو قرار داده است. در بخشی از این گفت‌وگو این اقتصاددان ایرانی می‌گوید: «اگر اوایل انقلاب شرکت‌های خارجی این اجازه را می‌یافتند و در استان‌های غربی و جنوبی سرمایه‌گذاری‌های خارجی صورت گرفته بود، به طور قطع عراق جرات نمی‌کرد به این حریم وارد شود و به آن صدمه برساند.» او معتقد است آنچه پیوند میان اقتصاد ایران و اقتصاد جهان را در دنیای امروز مستحکم می‌کند، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. «او معتقد است آنچه پیوند میان اقتصاد ایران و اقتصاد جهان را در دنیای امروز مستحکم می‌کند، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. بهکیش در این گفت‌وگو با رویکردی آینده‌نگرانه به تحولات احتمالی اقتصاد جهانی پرداخت و این را هم گفت که ایران ناچار است در سال‌های نه چندان دور به درآمد حاصل از صادرات تکیه کند. این اقتصاددان مهم‌ترین الزام پیوند با اقتصاد جهانی را «رقابت‌پذیری» برشمرد. متن کامل این گفت‌وگو در ادامه از نظراتان می‌گذرد.

در این شماره می‌خوانید:

- وضعیت اقتصاد جهانی کمی روشن می‌شود
- ICC: دولت‌های اقتصادی باید به مذاکرات برگردند
- اولین گردهمایی مجمع بین‌المللی سرمایه‌گذاری در گرجستان برگزار می‌شود
- تشکیل هیئت مشورتی کمیته ملی ICC
- آموزش در کمیته ایرانی ICC
- معرفی کتاب: کتاب «شرط فورس ماژور و شرط عسر و حرج»
- ویژه‌نامه اقتصادی - شماره ۵

پاسخ «سوالات متداول» در حوزه کسب و کار خود را در وبسایت کمیته ایرانی ICC ببینید.

WWW.ICC-IRAN.COM

جهت تهیه کتب کمیته ایرانی ICC، به دبیرخانه این کمیته و یا دفتر خدمات مشورتی کمیته ایرانی ICC (واقع در اتاق تهران) مراجعه نمایید. همچنین خرید اینترنتی کتاب از طریق وبسایت این کمیته میسر است.

وضعیت اقتصاد جهانی کمی روشن می‌شود

موسسه IFO نتایج بررسی وضعیت اقتصاد جهانی (WES) در سه ماهه سوم سال ۲۰۱۴ (در تاریخ ۱۳ آگوست ۲۰۱۴) را اعلام کرد. موسسه مذکور، از سال ۱۹۸۱ به صورت فصلی تحولات چرخه کسب و کار و دیگر عوامل اقتصادی را در کشورهای متعدد توسط کارشناسان آن کشورها مورد بررسی قرار می‌دهد. شاخص IFO برای اقتصاد جهانی تا امتیاز ۱۰۵ افزایش یافته است، این شاخص در سه ماهه پیشین امتیاز ۱۰۲/۳ را به خود اختصاص داده بود. دو ارزیابی از وضعیت اقتصادی کنونی و همچنین چشم‌انداز اقتصادی نسبت به ماه آوریل تا حدودی بهبود یافته و سیر فعالیت اقتصاد جهانی همچنان رو به ارتقا است. با این وجود خطرات افزایش داشته است: تقریباً سه چهارم از کارشناسان بررسی‌کننده وضعیت اقتصاد جهانی بر این باورند که افزایش هزینه‌های انرژی و کمبود منابع، موقعیتی مناسب را برای تهدیدهای بسیار بالقوه در اقتصاد جهانی ایجاد کرده است.

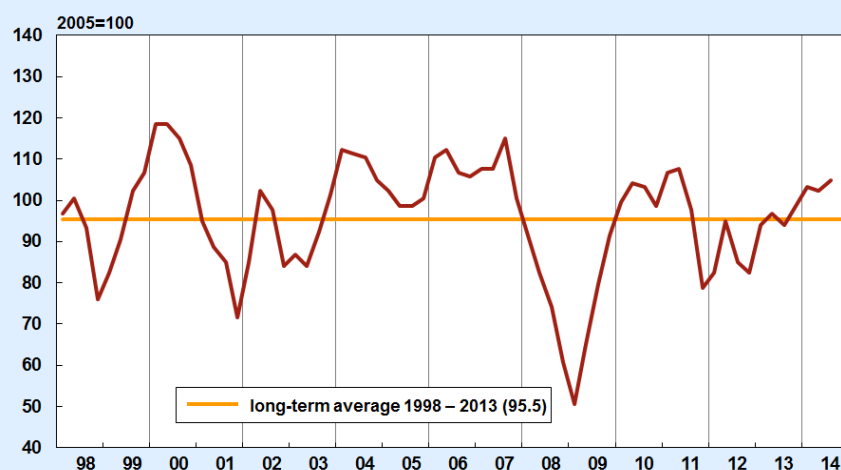
World Economy (Index, 2005 = 100)

Quarter/year	III/12	IV/12	I/13	II/13	III/13	IV/13	I/14	II/14	III/14
Climate	85.1	82.4	94.1	96.8	94.1	98.6	103.2	102.3	105.0
Situation	78.5	76.6	80.4	84.1	82.2	84.1	91.6	91.6	95.3
Expectations	91.2	87.7	107.0	108.8	105.3	112.3	114.0	112.3	114.0

Climate (2005=100)

Quarter/year	III/12	IV/12	I/13	II/13	III/13	IV/13	I/14	II/14	III/14
North America	81.2	80.3	86.2	87.0	93.7	88.7	102.1	107.1	110.5
Europe	86.4	80.6	90.3	93.2	99.0	109.7	116.5	118.4	117.5
Asia	83.3	81.6	97.4	106.1	89.5	98.2	97.4	89.5	99.1

Ifo World Economic Climate*

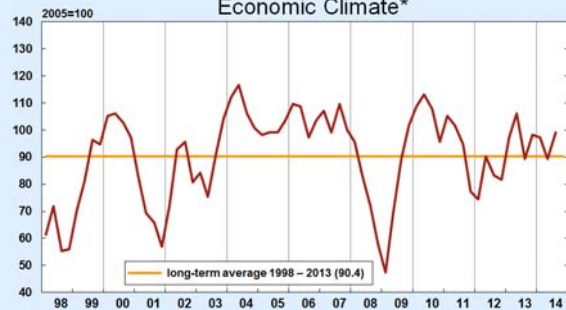

* Arithmetic mean of judgement about the present and expected economic situation.

Source: Ifo World Economic Survey (WES) III/2014.

© ifo

Asia Economic Climate*

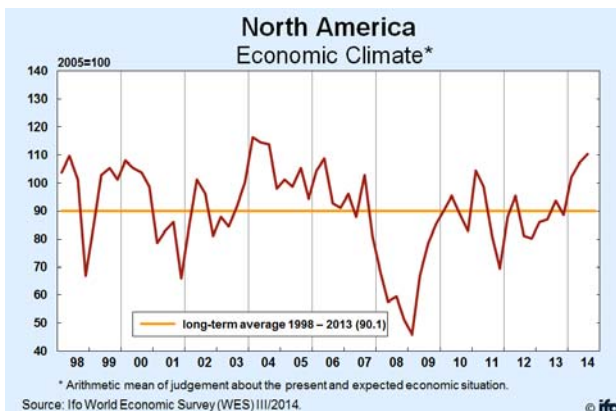
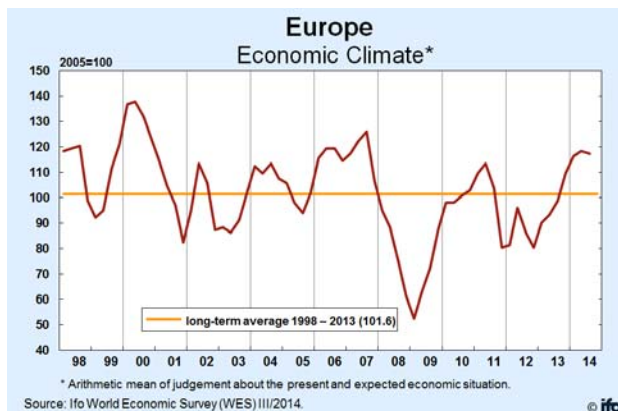

* Arithmetic mean of judgement about the present and expected economic situation.

Source: Ifo World Economic Survey (WES) III/2014.

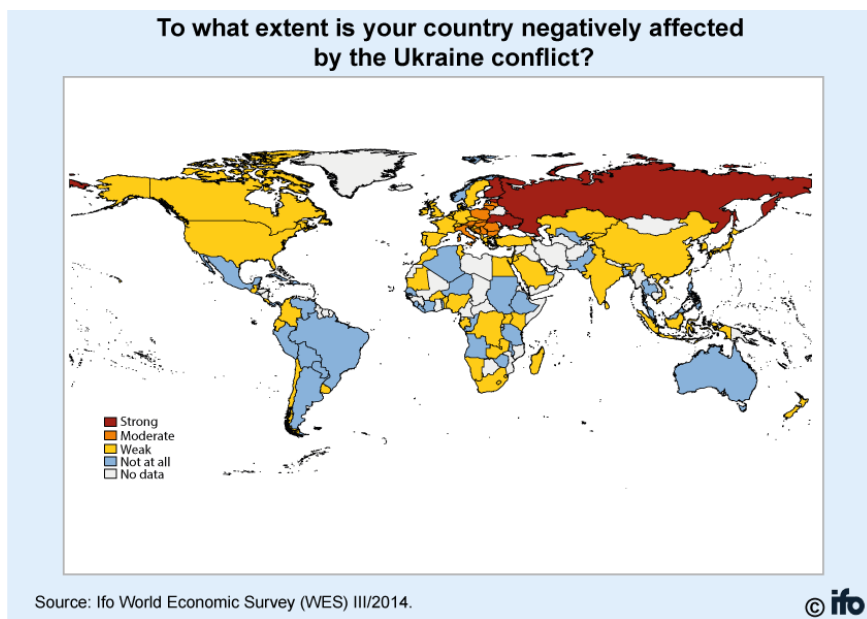
© ifo

در درجه نخست عوامل محرک در ورای وضعیت اقتصاد جهانی در آمریکای شمالی به افزایشی ۳/۴ در شاخص IFO (ایالات متحده آمریکا: ۵/۹) و در آسیا به رشدی حدوداً ۱۰ امتیازی منتج شده است. در مقابل این شاخص در اروپا کاهش یافت و به میزان (-۰/۹) سقوط کرد. به طور خاص افت شدید در خاور نزدیک و در آمریکای لاتین به ترتیب به میزان (-۵/۷) و (-۵/۴) گزارش شد. شاخص IFO در آمریکای لاتین به پایین‌ترین سطح خود از پایان سال ۲۰۰۹ سقوط یافته است.

آسمان ابری اقتصاد اروپا

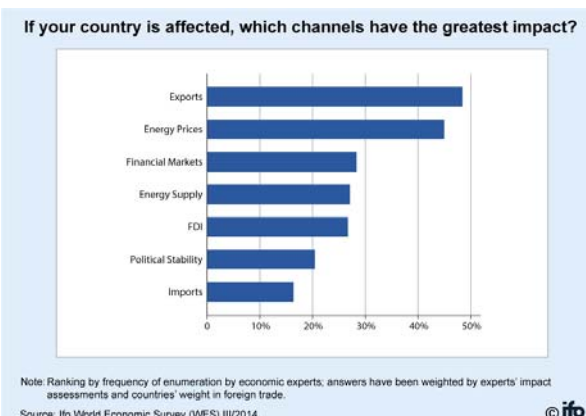
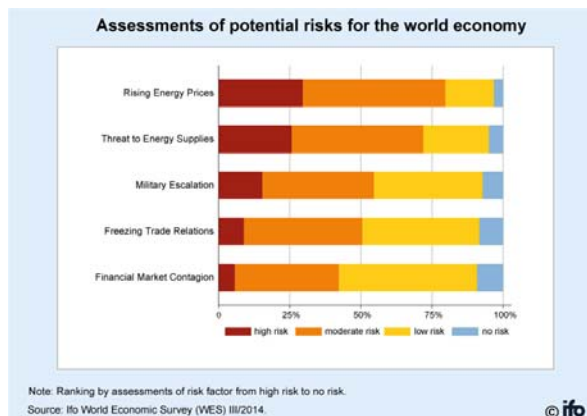
کارشناسانی که به طور ویژه کشورهای آنها در همسایگی مستقیم اوکراین است، در پاسخ به سوالی اختصاصی WES در مورد تاثیر منفی مورد انتظار از درگیری‌های اوکراین، تاثیرات منفی از بعد کانال‌های ارتباطی و همچنین هزینه‌های انرژی و منابع را متذکر شدند. در مقابل کارشناسانی که کشورهای آنها از بُعد جغرافیایی، فاصله بیشتری را تا اوکراین داشت، همانند آمریکای لاتین، اقیانوسیه، آسیا و آفریقا، تاثیر درگیری را نسبتاً جزئی دانستند.

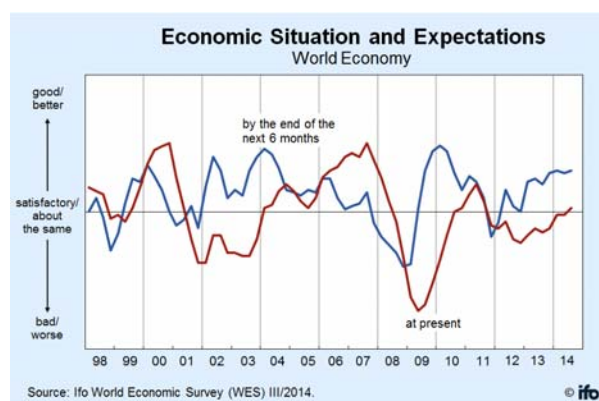
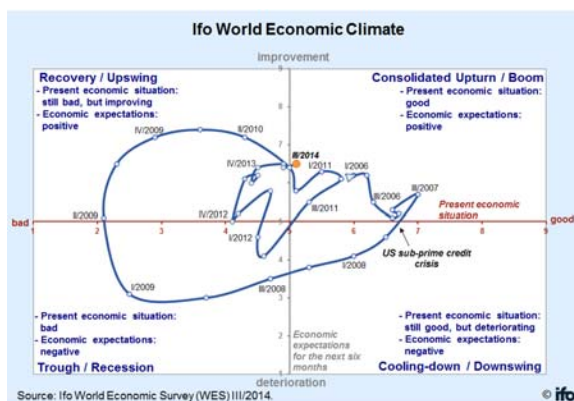
تورم

پیش‌بینی از تورم در میانگین جهانی همچنان بدون تغییر ۳/۲ درصد است. در حالی که طی یکسال گذشته، انتظار افزایش قیمت در اروپا کاهش داشته، پیش‌بینی‌های قیمت در آمریکای شمالی و آسیا روندی صعودی را به خود تخصیص داده است. کارشناسان شرکت‌کننده در این ارزیابی، همچنان تداوم افزایش در نرخ بهره بلندمدت را در ۶ ماهه آتی پیش‌بینی کرده‌اند، هرچند این میزان تا حدودی کمتر از آخرین نظرسنجی است. از منظر آنان، نرخ بهره کوتاه‌مدت طی ۶ ماهه آتی می‌بایست نسبتاً ثابت باقی بماند. تصور می‌شود که دلار ایالات متحده آمریکا و ین ژاپن به طور متوسط در سراسر جهان کمتر

ارزش‌گذاری شوند، در حالی که یورو و پوند/انگلستان شاهد ارزش‌گذاری بیشتری هستند. به طور کلی کارشناسان انتظار دارند که ارزش دلار/ایالات متحده/آمریکا طی ۶ ماهه آتی تقویت گردد.

شاخص IFO برای وضعیت اقتصاد جهانی در حوزه یورو در سه ماهه چهارم از جایگاه ۱۲۳ به ۱۱۸/۹ سقوط کرده است. در حالی که ارزیابی‌ها از وضعیت اقتصادی کنونی در سطح پایین بدون تغییر باقی مانده و چشم‌انداز اقتصادی ۶ ماهه به طور قابل‌توجهی بدتر شده است. کارشناسان بررسی میزان ترس حاصل از هزینه‌های انرژی و کاهش در صادرات را ناشی از درگیری‌های اوکراین دانسته‌اند.

طرح بررسی

بررسی اقتصاد جهانی (WES) IFO به منظور ارائه تصویری دقیق از وضعیت اقتصادی و پیش‌بینی آن اقتصادهای صنعتی مهم، در حال ظهور و توسعه‌یافته به صورت فصلی طراحی شده است. آمار رسمی اساساً بر پایه اطلاعات کمی ارائه می‌شوند، اما WES برخلاف آن مشتمل بر اطلاعات کیفی همچون ارزیابی و انتظارات از کارشناسان است. در حالی که اغلب آمارهای رسمی در سطح بین‌المللی پس از تأخیری قابل‌توجه عرضه می‌شوند. نتایج WES در زمان مناسب ارائه می‌گردد و امکان قیاس بین‌المللی را نیز داراست ارزیابی‌ها و انتظارات بیان شده توسط کارشناسان اقتصادی در ارزیابی WES از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، این امر به طور ویژه در کشورهایی که پایگاه داده آنها مورد اطمینان نیستند بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد.

این ارزیابی بر مشارکت کارشناسان اقتصادی از موسسات و شرکت‌های چندملیتی تکیه دارد. در نهایت شرکت‌کنندگان گزارشی جامع و اجرایی را از نتایج دریافت می‌نمایند.

ICC: دولتهای اقتصادی باید به مذاکرات برگردند

رئیس و دبیرکل ICC، هارولد (تری) مک گرو (Harold (Terry) McGraw) و جان دنیلوویچ (John Danilovich) طی نامه‌ای که در مجله اکونومیست منتشر شد، به نمایندگی از جامعه کسب و کار جهانی تاکید کردند که توافق‌نامه تسهیل تجارت همچنان محور گفت‌وگو است. این امر در حالی است که توافق‌نامه مذکور در تاریخ ۳۱ جولای ۲۰۱۴ (۹ مرداد ماه ۱۳۹۳) با شکست مواجه شد.

متن کامل نامه به شرح زیر است:

WTO همچنان می‌تواند فعالیت کند

رهبر شما در آخرین وقفه ایجاد شده برای توافق‌نامه تسهیل تجارت برای سازمان تجارت جهانی، چشم‌اندازی جذاب به منظور آزادسازی تجارت چندجانبه را برای آینده در نظر گرفت. اما درخواست تغییر اساسی در رویکرد به طرز خطیری نابهنگام است. شما می‌گویید که WTO در مذاکره معاهدات تجاری جدید «بهترین دشمن خوب» را پذیرفته است. اما در واقع، نشست گذشته بالی که در دسامبر برگزار شد، گسستی اساسی از سنت مذاکرات چندجانبه بود. اقدام جهت رهایی از کشمکش موجود برای توافق‌نامه بزرگ همه‌جانبه است تا به معامله محدود که نقشی مهم در اصلاحات تجارت دارد به ضربه وارد سازد.

بسیاری از افراد در جامعه کسب و کار موافق با باور شما هستند که WTO می‌تواند تأکیدی مثبت و تأثیرگذار در معاملات مستقل برای صنایع خاص داشته باشد. اما آیا این امر واقع‌بینانه است؟ طبیعت مرکانتیلیستی سیاست تجاری این موضوع را توصیه نمی‌کند- چرا که در آن اهداف «متناقض» در برابر «توافقات» در حوزه‌های دیگر رد و بدل می‌شود. با حد وسط در معاملات کوچک می‌توان فعالیت کرد و این امر در توافق‌نامه بالی نمایان است؛ بن‌بست ماه گذشته اساساً نیازمند تغییر در بینش نیست.

نکته مهم‌تر این است که: تاخیر در اجرای بخش اصلی توافق‌نامه بالی، WTO را ملزم به شکست نمی‌سازد. نقطه عطف معامله «تسهیل تجارت» همچنان مقدم و مورد مذاکره است. این امر موقعیتی بسیار متفاوت نسبت به بحران‌های پیشین می‌باشد که مذاکرات زیان‌بار دوحه باعث تشدید آن شده است.

تغییر در شرایط، رویکردی متفاوت را می‌طلبد که این رویکرد متمایز از آنچه پیشنهاد شده است می‌باشد. رویکرد مذکور به بازگشت بدون تاخیر دولت‌ها به مذاکرات نیازمند خواهد بود.

اولین گردهمایی مجمع بین‌المللی سرمایه‌گذاری در گرجستان برگزار می‌شود

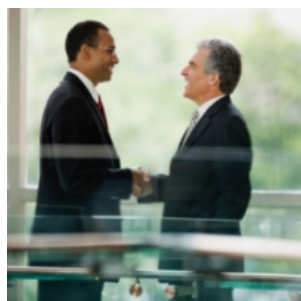
اولین گردهمایی مجمع بین‌المللی سرمایه‌گذاری، روزهای ۲۹ الی ۳۰ اکتبر ۲۰۱۴ -برابر با ۷ الی ۸ آبان‌ماه ۱۳۹۳- توسط وزارت امور اقتصادی و توسعه پایدار گرجستان با همکاری اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) در گرجستان برگزار می‌شود.

اهداف برپایی این همایش عبارتند از:

- معرفی گرجستان به عنوان مقصد کلیدی و در حال ظهور به منظور تقویت تجارت و ایجاد همکاری بین آسیا و اروپا در جریان رشد سریع چشم انداز اقتصاد جهانی
 - تسریع توسعه منطقه‌ای از طریق همکاری آزاد میان رهبران کسب و کار و دولتی در سطوح بالا در منطقه آسیا و فراتر از آن
- ایراکلی گاریباشویلی، نخست وزیر گرجستان، شخصا میزبان میهمانان این مراسم می‌باشد.

تشکیل هیئت مشورتی کمیته‌های ملی ICC

هیئت مشورتی کمیته‌های ملی (ICC National Committee Advisory Board) به منظور ارائه مشاوره‌های لازم به مدیریت دپارتمان کمیته‌های ملی و عضویت ICC تشکیل شد. ریاست این هیئت به عهده دبیرکل ICC، جان دنیلوویچ (John Danilovich) است. اعضای این هیئت برای مدت دو سال (۲۰۱۴-۲۰۱۶) منصوب شده‌اند. در پایان دوره، کمیته‌های ملی در صورت تمایل می‌توانند درخواست عضویت خود در این هیئت را به ICC اعلام نمایند.

این هیئت، چهار بار در سال تشکیل جلسه می‌دهد. اعضای هیئت مشورتی کمیته‌های ملی ICC (۲۰۱۴-۲۰۱۶) عبارتند از:

رئیس: John Danilovich، دبیرکل ICC

دبیر: Catherine Foster

اعضا: Francois-Gabriel Ceyrac – دبیرخانه ICC (مدیر دپارتمان عضویت و کمیته‌های ملی ICC)

Max Burger-Scheidlin – اتریش

Bryan Clark – استرالیا

Jesica Gonzalez – مکزیک

Yeliz Geris – ترکیه

Shunjie Lin – چین

Julian Kassum – آرژانتین

Peter Robinson – ایالات متحده

Gamal Abdel Nassar – مصر

Oliver Weick – آلمان

Ashok Ummat – هند

کمیسیون حمل و نقل و خدمات پشتیبانی کمیته ایرانی ICC تشکیل جلسه می‌دهد

کمیسیون حمل و نقل و خدمات پشتیبانی کمیته ایرانی ICC، به ریاست دبیر کمیسیون، «محمود رستم افشار»، در روز دوشنبه ۱۳۹۳/۰۶/۱۰، ساعت ۱۴:۳۰، در سالن طبقه دوم اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران نشستی را برپا می‌کند.

گزارش و بررسی اخبار روز حمل و نقل، همایش اسناد حمل و تجاری و قراردادهای مربوطه و سایر موارد رؤس مورد بحث در این نشست خواهند بود.

آموزش در کمیته ایرانی ICC

سمینار رویه‌های بین‌المللی عملیات بانکی (ISBP)

در کاربرد UCP

International Standard Banking Practice for the examination of Documents under UCP600

مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی نشریه شماره ۶۰۰ اتاق بازرگانی بین‌المللی، ضوابطی قراردادی است که در صورت درج آن در اعتبار اسنادی برای همه طرف‌های ذیربط الزام‌آور می‌شود.

هدف از تدوین این مقررات توسط اتاق بازرگانی بین‌المللی ICC ایجاد یک رشته ضوابط قراردادی به منظور هماهنگی و یکنواختی در عملیات اعتبارات اسنادی است. پذیرش جهانی مقررات UCP از جانب دست‌اندرکاران اعتبارات اسنادی در کشورهایی که از سیستم‌های قضایی و اقتصادی متنوعی برخوردار می‌باشند، نشانه موفقیت در تدوین این مقررات محسوب می‌شود.

رویه‌های بین‌المللی عملیات بانکی ISBP، با ارایه جزئیات و طرح نمونه‌هایی که باید در تهیه و تنظیم اسناد مختلف تجاری (سیاهه‌ها، اسناد حمل، اسناد بیمه، گواهی مبدأ و ...) مورد توجه قرار گیرد، نشان می‌دهد که اصول و مفاد UCP600 برای رسیدن به نتیجه دلخواه چگونه باید استفاده شود. رویه‌های بین‌المللی عملیات بانکی، حتی متن اسناد را نیز که در UCP600 به روشنی تعریف نشده، اعلام می‌دارد.

نشریه شماره ۷۴۵ آخرین نشریه‌ای است که در راستای UCP600 و آرا و نظریه‌های کمیسیون بانکی اتاق بازرگانی بین‌المللی منتشر شده است. توجه به این نکته بسیار مهم است که این سند اصلاحیه بر UCP600 نیست بلکه نحوه کاربرد UCP600 را برای آنان که با اعتبار اسنادی سرو کار دارند، شرح می‌دهد. این نشریه و UCP را باید همگام با یکدیگر نه به تنهایی مورد توجه قرار داد.

مقررات UCP یکی از حیاتی‌ترین اجزاء تجارت بین‌المللی تلقی می‌شود. بانکداران، بازرگانان، حقوق‌دانان، دست‌اندرکاران حمل و نقل، دانشگاهیان و کلیه کسانی که با اعتبارات اسنادی سر و کار دارند روزانه به مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی (UCP600) و رویه‌های بین‌المللی عملیات بانکی (ISBP) مراجعه می‌کنند.

از این رو کمیسیون بانکداری کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) در نظر دارد سمیناری را تحت عنوان «رویه‌های بین‌المللی عملیات بانکی (ISBP) در کاربرد UCP» برگزار نماید.

سخنرانان: فریده تذهیبی - فریدون شیرازی

زمان: دوشنبه و سه شنبه، ۲۴ و ۲۵ شهریورماه ۱۳۹۳، ساعت: ۸:۳۰ الی ۱۲:۳۰

محل برگزاری: خیابان طالقانی شماره ۱۷۵، اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

ارتباط با دبیرخانه: ۸۸۳۰۶۱۲۷ فکس: ۸۸۳۰۸۳۳۰ ایمیل: ICCIran@icc-iran.org

از علاقه‌مندان دعوت می‌شود برای نام‌نویسی در سمینار فوق، هزینه شرکت در سمینار (مبلغ ۲/۶۰۰/۰۰۰ ریال برای اعضای کمیته ایرانی و ۳/۳۰۰/۰۰۰ ریال برای غیراعضا) را حداکثر تا تاریخ چهارشنبه ۱۹ شهریور ماه ۱۳۹۳ به شماره حساب ۱۵۵۰۰۵۰۰۹۲ کد شناسه ۹۳۰۷/۲۰ نزد بانک ملت شعبه وزارت نفت (کد ۶۳۲۵/۵) به نام کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی واریز و اسامی شرکت‌کنندگان را به همراه تصویر فیش واریزی به دبیرخانه کمیته ایرانی ارسال نمایند.

معرفی کتاب:

کتاب «شرط فورس ماژور و شرط عسر و حرج»

کمیته ایرانی ICC، کتاب «شرط فورس ماژور و شرط عسر و حرج» به ترجمه «حسین محبی» و ویراستاری «دکتر محسن محبی»، دبیر کمیسیون حقوقی و داوری کمیته ایرانی ICC و عضو دیوان بین‌المللی داوری پاریس (ICC) را روانه بازار کرد.

شرط فورس ماژور و شرط عسر و حرج در واقع ناظر به کانون اصلی قرارداد است. لذا، بسیار مهم است که این شروط، متعادل و متوازن باشند و نسبت به هر یک از طرفین به طور مساوی اعمال شود. در همین راستا، طی سال ۲۰۰۳، در نشریه شماره ۶۵۰، اتاق بازرگانی بین‌المللی شرط فورس ماژور و شرط عسر و حرج را جهت تسهیل روند تنظیم قرارداد؛ هم برای شرکت‌ها و هم برای وکلای آنها تهیه و منتشر کرده است.

اتاق بازرگانی بین‌المللی در سال ۱۹۸۵ (نشریه ۴۲۱)، شرط فورس ماژور و شرط عسر و حرج را تهیه و منتشر کرده بود و کمیته ایرانی ICC نیز آن را ترجمه و منتشر نمود. این شرط، سال‌ها مورد استفاده شرکت‌ها و فعالین تجاری بود تا اینکه چند سال قبل اتاق بازرگانی بین‌المللی بر اساس تجارب حاصله و نیازهای جدید، متن شرط مذکور را بازبینی کرد و متن جدید را تنظیم و چاپ نمود.

فورس ماژور در لغت به معنی قوه قاهره است. به موجب شرط فورس ماژور که در قرارداد درج می‌شود، اگر یک واقعه‌ی غیر قابل پیش‌بینی و خارج از اراده، هر یک از طرفین را از انجام تعهدات قراردادی‌اش بازدارد، از مسئولیت معاف و مبری خواهد بود.

اثر شرط دشواری یا عسر و حرج ICC، فسخ نیست بلکه طرفین باید برای تطبیق قرارداد با شرایط جدید حاصل از وقوع عسر و حرج مذاکره نمایند و سعی کنند شروط قراردادی جایگزین را متناسب با اوضاع و احوال جدید، با تراضی بیابند و در صورتی که به تراضی دست نیابند، تازه نوبت به فسخ می‌رسد.

نمونه شرط فورس ماژور که اتاق بازرگانی بین‌المللی تهیه و پیشنهاد نموده، ۹ بند است که به دنبال متن شرط فورس ماژور، توضیحات و نظراتی در خصوص هر کدام از بندهای آن آمده است. برای درک بهتر بندهای مذکور و آثار و پیامدهای آن و برای استفاده درست‌تر از شرط فورس ماژور، باید توضیحات مذکور با دقت مطالعه شود.

متن کامل شروط به همراه متن انگلیسی شرط فورس ماژور و شرط عسر و حرج و توضیحات آنها برای استفاده و ملاحظه کسانی که مایلند به متن انگلیسی نیز دسترسی داشته باشند، عیناً چاپ شده است.

بولتن هفتگی

کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی

تهیه و تنظیم: روابط عمومی کمیته ایرانی ICC

تلفن: ۸۸۳۰۶۱۲۷-۸۸۳۱۷۷۸۳ نمابر: ۸۸۳۰۸۳۳۰

پست الکترونیکی: info@icc-iran.com

محمد مهدی بهکیش از مزایای هم‌پیوندی با اقتصاد جهانی می‌گوید

تعامل اقتصادی مصونیت می‌آورد

«تعامل اقتصادی مصونیت می‌آورد» عنوان گفت‌وگویی است هفته‌نامه تجارت فردا با «محمد مهدی بهکیش» است که در تاریخ بیست و پنجم مردادماه ۱۳۹۲ ترتیب داده است. این مصاحبه مزایای هم‌پیوندی با اقتصاد جهانی را محور گفت‌وگو قرار داده است. در بخشی از این گفت‌وگو این اقتصاددان ایرانی می‌گوید: «اگر اوایل انقلاب شرکت‌های خارجی این اجازه را می‌یافتند و در استان‌های غربی و جنوبی سرمایه‌گذاری‌های خارجی صورت گرفته بود، به طور قطع عراق جرات نمی‌کرد به این حریم وارد شود و به آن صدمه برساند.» او معتقد است آنچه پیوند میان اقتصاد ایران و اقتصاد جهان را در دنیای امروز مستحکم می‌کند، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. «او معتقد است آنچه پیوند میان اقتصاد ایران و اقتصاد جهان را در دنیای امروز مستحکم می‌کند، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. بهکیش در این گفت‌وگو با رویکردی آینده‌نگرانه به تحولات احتمالی اقتصاد جهانی پرداخت و این را هم گفت که ایران ناچار است در سال‌های نه چندان دور به درآمد حاصل از صادرات تکیه کند. این اقتصاددان مهم‌ترین الزام پیوند با اقتصاد جهانی را «رقابت‌پذیری» برشمرد. متن کامل این گفت‌وگو در ادامه از نظرتان می‌گذرد.

محمد مهدی بهکیش از مزایای هم‌پیوندی با اقتصاد جهانی می‌گوید

تعامل اقتصادی مصونیت می‌آورد

هفته نامه تجارت فردا - ۱۳۹۳/۰۵/۲۵

دکتر محمد مهدی بهکیش

دکتر محمد مهدی بهکیش، اقتصاددان و مدرس دانشگاه می‌گوید: «اگر اوایل انقلاب شرکت‌های خارجی این اجازه را می‌یافتند و در استان‌های غربی و جنوبی سرمایه‌گذاری‌های خارجی صورت گرفته بود، به طور قطع عراق جرات نمی‌کرد به این حریم وارد شود و به آن صدمه برساند.» او معتقد است آنچه پیوند میان اقتصاد ایران و اقتصاد جهان را در دنیای امروز مستحکم می‌کند، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. بهکیش در این گفت‌وگو با رویکردی آینده‌نگرانه به تحولات احتمالی اقتصاد جهانی پرداخت و این را هم گفت که ایران ناچار است در سال‌های نه چندان دور به درآمد حاصل از صادرات تکیه کند. این اقتصاددان مهم‌ترین الزام پیوند با اقتصاد جهانی را «رقابت‌پذیری» برشمرد.

آقای روحانی در سفری که به استان چهارمحال و بختیاری داشته، سخنانی در باب اهمیت پیوستن به اقتصاد جهانی ایراد کرده است؛ سخنانی با این مضمون که چنانچه پیوند اقتصاد ایران با اقتصاد جهانی مستحکم شود، دولت‌های غربی نمی‌توانند به ایران آسیب برسانند و تحریم کنند. آیا هم‌پیوندی با سایر اقتصادها امنیت اقتصادی ایران را تامین می‌کند؟

بله، همان‌طور که رئیس‌جمهوری نیز اشاره کرده‌اند، پیوستن به اقتصاد جهانی مصونیت می‌آورد. البته اقتصاد ایران در حال حاضر به صورت محدود با اقتصادهای جهان در ارتباط است. به این ترتیب که به یکسری از کشورها صادرات صورت می‌گیرد و از برخی کشورها نیز کالا وارد می‌شود. بنابراین با بخشی از اقتصاد جهانی ارتباط وجود دارد. اما آنچه مورد نظر آقای روحانی است، این است که پیوند اقتصاد ایران با اقتصاد جهانی مستحکم شود. یعنی گسترده‌تر و نهادینه شود و البته با کشورهایی که با آنها ارتباطی وجود ندارد، ارتباط برقرار شود. آنچه پیوند میان اقتصادها را در دنیای امروز مستحکم‌تر می‌کند، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. من همواره گفته‌ام که اگر اوایل انقلاب شرکت‌های خارجی این اجازه را می‌یافتند که در اطراف ایران سرمایه‌گذاری کنند، به طور قطع حمله به ایران صورت نمی‌گرفت. وجود مایملک خارجی‌ها در خاک هر کشوری از تعرض به این املاک جلوگیری می‌کند. فرض کنید اگر در استان‌های غربی و جنوبی سرمایه‌گذاری‌های خارجی صورت گرفته بود، عراق جرات نمی‌کرد به این حریم وارد شود و به آن صدمه برساند. البته در مناطقی از جهان با وجود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی،

تعارضاتی صورت گرفته است. اما دنیای امروز دنیای تعامل و شراکت در فعالیتهای اقتصادی است. تاکید رئیس‌جمهوری نیز این است که به این فرهنگ جدید اقتصادی بپیوندیم و این اقتصاد را از حالت ایزوله خارج کنیم. خروج از انزوا، نه تنها به حفظ منافع ملی کمک می‌کند، بلکه درآمد بیشتری را نیز برای کشور به همراه می‌آورد. در ابتدای انقلاب سوابق تاریخی ناخوشایندی که از دوره‌های پیشتر به ویژه دوره قاجاریه باقی مانده بود، مالکیت و شراکت خارجی‌ها را در ایران محدود می‌ساخت. بر اساس قانون سرمایه‌گذاری خارجی، شرکت‌های خارجی می‌توانستند به طور ۱۰۰ درصد مالک یک بنگاه باشند. اما این قانون جز در مواردی محدود، اجرایی نشد. در واقع با رویه‌ای که سازمان سرمایه‌گذاری خارجی در پیش گرفت، بیش از ۴۹ درصد سهم شرکت‌ها به خارجی‌ها تعلق نگرفت. بنابراین بوروکراسی و دیدگاهی که مسوولان در زمینه سرمایه‌گذاری خارجی و مالکیت خارجی‌ها و به طور کلی فعالیت آنها در داخل کشور دارند محدودکننده بوده است تا مبادا اتفاقات دوره قاجار تکرار شود.

شما از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به عنوان یک الزام برای پیوستن به بازارها و اقتصاد جهانی یاد می‌کنید. دولت یازدهم و شخص رئیس‌جمهوری نیز نسبت به تقویت پیوندهای اقتصادی تاکید دارند. سرمایه‌گذاران خارجی هم البته در ماه‌های نخست آغاز به کار دولت یازدهم، ظاهراً پیام تعامل و همکاری را از رفتار و گفتار دولتمردان ایران دریافت کردند و در آن مقطع ما شاهد ورود هیات‌های تجاری خارجی به کشور بودیم. اما چرا رفته‌رفته تب این آمودرفت‌ها فروکش کرد یا به مرحله امضای قرارداد نرسید. آیا می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که ایران هنوز برای همراه شدن با دیگر اقتصادها مهیا نیست؟

برای ما سرمایه مهم است. از آن جهت که همراه با آن دانش، تکنولوژی، نظم وارد کشور شده و امکان فتح بازارهای جدید فراهم می‌شود. آنها می‌خواهند بدانند آیا دولت ایران به تعهدات خود پایبند بماند؟ سرمایه‌گذاران خارجی باید به این اطمینان برسند که ایرانی‌ها فرهنگ عمومی تجارت را پذیرفته‌اند.

ببینید در آن مقطع، فضایی باز شد و این احساس به وجود آمد که ایران قرار است با دنیا تعامل کند. یعنی هم از سوی ایران و هم از سوی غرب، تحرکاتی صورت گرفت که نشان می‌دهد مشکلات در حال حل شدن است. ایران بازار بزرگی است و علاقه‌مندان به این بازار بسیار زیاد هستند. سرمایه‌گذاران به ایران آمدند تا ببینند بازاری که سال‌ها از آن دور بوده‌اند دارای چه شرایطی است. وضعیت تجاری، صنعتی و اجتماعی آن چگونه است. آنها آمدند تا در ابتدا برداشتی از وضعیت ایران داشته باشند. من تصور می‌کنم آنها در حال تصمیم‌گیری هستند البته در حال حاضر تحریم‌ها مانع تصمیم‌گیری در این رابطه می‌شود؛ چرا که آنها به واسطه این تحریم‌ها نمی‌توانند با ایران قراردادی علنی منعقد سازند. البته تفاهمنامه‌هایی به امضا رسیده است. اما هیچ کدام نمی‌تواند تا چهار ماه آینده به منصفه ظهور برسد. اگر در مذاکرات آینده، دست کم ۵۰ درصد هم توافق صورت گیرد، مهم است. در روند رفع تحریم‌ها، چنانچه انتقال پول از طریق سوئیفت آزاد شود و تحریم صادرات نفت نیز برداشته شود، سرمایه‌گذاران خارجی به کشور می‌آیند و فعالیتهای خود را در ابتدا با صادرات آغاز می‌کنند. چرا که ریسک کمتری دارد. آنها به محض ورود، سرمایه خود را وارد ایران نمی‌کنند. تبلیغات علیه ایران چنان گسترده بوده است که حتی یک شهروند اروپایی کالایی را که نام ایران بر آن باشد خریداری نمی‌کند. من با فعالان اقتصادی بسیاری در ارتباط هستم که وقتی با آنها ملاقات می‌کنم، می‌گویند قصد داشتیم به اتفاق همسر راهی ایران شویم، اما همسرهايشان به دلیل ترس از شرایط اجتماعی ایران، در آخرین لحظه از این سفر انصراف می‌دهند. آنها تصور می‌کنند که حتی در خیابان‌های ایران نیز نمی‌توانند

راه بروند. با این تصور طبیعی است که کسی در حال حاضر سرمایه خود را به ایران نمی‌آورد. اما برای ما سرمایه مهم است. از آن جهت که همراه با آن دانش، تکنولوژی، نظم وارد کشور شده و امکان فتح بازارهای جدید فراهم می‌شود. آنها می‌خواهند بدانند آیا دولت ایران نیز می‌تواند مانند سایر دولت‌ها در تعامل با سایر کشورها باشد و البته به تعهدات خود پایبند بماند؟ سرمایه‌گذاران خارجی باید به این اطمینان برسند که ایرانی‌ها فرهنگ عمومی تجارت را پذیرفته‌اند.

البته آن‌گونه که از سخنان مسوولان و سیاستگذاران استنباط می‌شود، اکنون تردیدی در تسهیل شرایط سرمایه‌گذاری یا در اصل پیوستن به اقتصاد جهان وجود ندارد. سوال این است که چگونه باید به این روند بپیوندیم؟

اگر قرار است کشوری در تعاملات بین‌المللی موفقیت‌هایی را کسب کند، در گام نخست باید مبادله با همسایگان خود را تقویت کند. به دلیل قرابت فرهنگی، امکان ارتباط دو کشور همسایه بیشتر است. میان دو کشور همسایه، انتقال تکنولوژی، سرمایه و نیروی کار نیز با سهولت بیشتری انجام می‌گیرد. اما از سال ۱۳۵۳ به این سو، ایران به دلیل برخورداری از درآمد نفت، کمتر به پتانسیل کشورهای همسایه خود توجه نشان داده و درآمدهای حاصل از فروش نفت را صرف خرید تکنولوژی‌های گران از کشورهای اروپایی کرده است. در این سال‌ها صادرات اهمیتی نداشته است. برای مثال گران‌ترین تکنولوژی از آلمان وارد می‌شد اما صادراتی به این کشور صورت نمی‌گرفت. در واقع جز در مواردی محدود، ارتباط ایران با اروپا معمولاً یک‌طرفه بود. ما خریدار کالا بودیم و البته مقداری هم خشکبار صادر می‌کردیم. به همین دلیل، پایه تکنولوژی ما در ایران، اروپایی است. اما پس از انقلاب و اعمال تحریم علیه ایران، داد و ستد با همسایگان، افزایش بیشتری پیدا کرد. آن‌گونه که مبادلات ایران با ترکیه و عراق زمانی افزایش یافت که تحریم‌ها جدی‌تر شد. با وجود این اما شاید ایران، تنها کشوری باشد که به عضویت هیچ پیمان منطقه‌ای جز سازمان اکو درنیامده است.

در این صورت آیا می‌توان بخشی از شوک‌پذیری اقتصاد ایران را به این عامل نسبت داد؟ برخی اقتصاددانان معتقدند اگر تاثیرپذیری اقتصاد ایران از تحولات سیاسی، اقتصادی و بین‌المللی بالاست به این دلیل است که از پیمان‌های تجاری و منطقه‌ای یا ترتیبات ارزی بین‌المللی دوری گزیده است.

این یک واقعیت است که ما بنگاه‌ها را در بازار رقابتی رها نکردیم. نتیجه آنکه، این اقتصاد و بنگاه‌هایش با نوسان نرخ ارز یا نوسان بهره بانکی با شوک مواجه می‌شود. حال اگر ایران، پیوندهای منطقه‌ای قدرتمندی برقرار کرده بود، این ارتباطات مانند فنر، اقتصاد ایران را در برابر فشارها، منعطف می‌ساخت. در سال‌های اخیر امارات تقریباً دروازه‌های خود را به روی ایران بست، حال اگر ایران با چند کشور پیمان‌های منطقه‌ای قوی داشت، ایجاد این محدودیت از جانب امارات دیگر نگرانی ایجاد نمی‌کرد. وقتی بازارهای پیش روی یک کشور بزرگ‌تر می‌شود، امکان اینکه این کشور از نظر اقتصادی خود را متعادل نگه دارد، بیشتر است. البته من فکر می‌کنم به دلیل محدود شدن سهم نفت و گاز در اقتصاد ایران اقبال به صادرات بیشتر شود.

منظورتان این است که به دلیل کاهش درآمدهای نفتی، ایران به سوی صادرات گرایش پیدا خواهد کرد؟

اتفاقی که در حال رخ دادن است، این است که سهم نفت در اقتصاد ایران رو به کاهش است. به این دلیل که اقتصاد کشور در حال بزرگ شدن است و تولید و صادرات نفت نیز کاهش یافته. یعنی حتی اگر تحریم‌ها نیز برداشته شود، به نظر می‌رسد، به تولید و صادرات نفت به میزانی که در دهه ۱۳۵۰ صورت می‌گرفت دست نخواهیم یافت. از سوی دیگر عرضه نفت در جهان نیز

در حال افزایش است. بنابراین نقش نفت و گاز در اقتصاد ایران کمرنگ می‌شود و این امید وجود دارد که در آینده، روی صادرات تکیه بیشتری داشته باشیم. منتها اکنون بخش اعظم کالاهای صادراتی ایران، فرآورده‌های نفتی است که قیمت تمام‌شده آن پایین است. در حالی که برای افزایش اشتغال باید تعداد بنگاه‌های تولیدی و غیرنفتی افزایش پیدا کند. امیدوارم درآمدهای نفتی ایران تا حدی اضافه نشود که از این هدف دور شویم. با پیش‌بینی این شرایط می‌توان با برنامه‌ریزی پیش رفت و از بسم‌الله آغاز کرد. یعنی باید این موضوع مورد بررسی قرار گیرد که کدام کشورها پتانسیل برقراری مبادله پایدار را دارا هستند. ایران از دوره پیش از انقلاب دارای نوعی الگوی تجاری بوده است که بر اساس این الگو، اروپا و آمریکا در اولویت بوده‌اند. پس از انقلاب، جنگ ایران و عراق در گرفت و فضا محدودتر شد و اکنون بخش اعظم مبادلات با کشورهای اطراف و چین صورت می‌گیرد. اینکه پس از افزایش تعاملات بین‌المللی، ایران باز هم به سمت اروپایی‌ها متمایل می‌شود، تا حدودی ممکن است. اما باید کشورهایی را به عنوان شریک تجاری زیر نظر بگیریم و با آنها قراردادهای منطقه‌ای منعقد کنیم که بتوانیم هم به آنها صادرات داشته باشیم و هم کالاهایی را از آنها خریداری کنیم. از این منظر، کشور هند، یک نمونه حائز اهمیت است. هند کشوری است که به نفت و گاز ایران به شدت نیاز دارد. از طرفی در ۱۰ سال آینده عرضه نفت و گاز چنان رو به افزایش خواهد گذاشت که ایران دیگر به راحتی نمی‌تواند در این زمینه صادرات داشته باشد. بنابراین ضرورت دارد ایران اکنون با کشوری مانند هند وارد یک پیمان منطقه‌ای شود تا پالایشگاه‌های این کشور بر اساس نفت ایران کالیبره شود. به هر روی تغییر مشخصات فنی پالایشگاه‌ها هزینه‌بر است و این کشور و سایر شرکای تجاری در بلندمدت مصرف‌کننده نفت ایران خواهند بود. این راهبرد در بازار بلبشوی نفت که تا پنج سال دیگر پدید می‌آید امنیت ایجاد می‌کند. از آن سو هند نیز محصولات بسیاری دارد که می‌تواند به ایران بفروشد. ایران در آینده دیگر نمی‌تواند خریدار تکنولوژی گران کشورهای اروپایی باشد؛ تکنولوژی‌هایی که البته کاربرد چندانی هم در ایران نمی‌توانند داشته باشند. ما باید به سراغ تکنولوژی‌هایی برویم که نیروی کار بیشتری را به اشتغال می‌گیرند. در واقع ایران می‌تواند خریدار تکنولوژی‌های با قیمت متوسط از هند و چین باشد یا تکنولوژی را از کشورهای جنوب اروپا نظیر اسپانیا خریداری کند که ارزان‌تر است. بنابراین لازم است با کشورهای همسایه اتحادیه منطقه‌ای تشکیل دهیم و تعرفه‌ها را در مبادله با این کشورها به صفر برسانیم. البته ممکن است در این میان برخی صنایع آسیب ببینند؛ آنهایی که فاقد مزیت هستند. در چنین شرایطی قانون ورشکستگی باید به اجرا درآید. منتها در شرایطی که دولت دست و پای بنگاه‌ها را باز کرده باشد. چرا که خونی که در جریان‌های اقتصاد در جریان است، تمیز می‌شود. در این صورت می‌توانیم برای پیوستن به سازمان تجارت جهانی نیز مهیا شویم.

هم‌پیوندی با بازارهای جهانی چه آسیب‌هایی را ممکن است در پی داشته باشد؟

در اقتصاد اصطلاحی وجود دارد که می‌گوید هیچ چیزی مجانی نیست. در هر بخشی از اقتصاد که اصلاحاتی ایجاد می‌شود، به طور حتم هزینه‌ها و آسیب‌هایی را نیز به همراه خواهد داشت.

این هزینه را چه کسی می‌پردازد؟

آنچه بدیهی به نظر می‌رسد این است که اقتصاد ایران در این آزادسازی، هزینه‌هایی مانند ورشکستگی یا تعطیلی بنگاه‌ها را متحمل می‌شود. یعنی اگر این ورشکستگی که در فرآیند جهانی شدن رخ داده است، ناشی از محدودیت‌های دولتی باشد، این ناعادلانه است. اما ممکن است دولت محدودیت‌ها را لغو کرده و میدان را برای فعالان اقتصادی گشوده باشد و در این میان تعدادی از بنگاه‌های فاقد مزیت نتوانند موجودیت خود را حفظ کنند. در این صورت، هزینه تعطیلی را بنگاه‌ها باید بپردازند.

آنجا که دولت مقصر است باید پرداخت این هزینه را بر عهده گیرد. یک کشور اگر بخواهد به صورت طبیعی مسیر رشد را طی کند، در گام نخست باید با همسایگان خود پیمان‌های منطقه‌ای منعقد سازد. یا اگر می‌خواهد به سازمان تجارت جهانی بپیوندد، ابتدا باید از ارتفاع دیوار تعرفه‌ای خود بکاهد. ایران هیچ‌گاه تعرفه ترجیحی با کشوری نداشته است. ساختار اقتصاد ایران تاکنون بر این اصل استوار بوده است که تکنولوژی وارد شود تا برای بازار داخل تولید صورت گیرد. تصور سیاستگذاران این بود که کاهش تعرفه‌ها به تولید داخلی ضربه می‌زند. همواره از رقابت دوری کرده‌ایم. در صورتی که مبنای تعامل با دنیای خارج، رقابت است. برای رقابت باید هزینه‌های تولید کاهش یابد. بنگاه‌های ما از یک طرف امتیاز گرفته‌اند و از طرفی هزینه‌های ناشی از اخذ مجوزها، قانون کار و سایر محدودیت‌ها را تحمل کرده‌اند. این امتیازات و هزینه‌ها در طول تاریخ با یکدیگر به تعادل رسیده بود. اکنون درآمدهای بنگاه‌ها که در شکل یارانه به آنها تعلق می‌گرفت، کاهش یافته است اما هنوز هزینه‌ها پابرجا مانده است. بنابراین بنگاه‌های ایران نسبت به ۱۰ سال گذشته در وضعیت بدتری قرار گرفته‌اند. حال انتظار داریم که این بنگاه با بنگاه‌های دیگر وارد رقابت شود. در حالی که اگر قرار باشد یک بنگاه با بنگاهی در ترکیه وارد رقابت شود باید آنچه دست و پای بنگاه را بسته و هزینه‌هایش را افزایش داده، حذف شود. اما هنوز درک مشترکی در کشور در مورد رقابتی کردن اقتصاد حاصل نشده است. بنابراین باید این احتیاط رعایت شود که همزمان با پیوند با سایر اقتصادها، بنگاه‌ها در شرایطی قرار گیرند که بتوانند رقابتی شوند، این دو باید همزمان صورت گیرد. در بسته سیاستی که دولت برای خروج از رکود تدوین کرده، مواردی وجود دارد که نشان می‌دهد، دولت برای مقررات‌زدایی، ایجاد اشتغال بیشتر و پرداخت هزینه کمتر مصمم است. باید بگوییم اگر شرایط رقابتی در اقتصاد حاکم نشود، وضعیت ما از نظر افزایش بیکاری و هزینه‌های زندگی در آینده بدتر می‌شود. ما باید ارزش افزوده ایجاد کنیم.

شاید بهتر باشد این پرسش را این‌گونه مطرح کنیم که اگر ایران بدون آمادگی قصد پیوستن به اقتصاد جهانی را داشته باشد، ممکن است چه هزینه‌ها و آسیب‌هایی بر اقتصاد ایران تحمیل شود؟

آسیب در اقتصاد همان هزینه است اما در بستر سیاسی، آسیب ممکن است معانی دیگری پیدا کند. اما پیوستن به این روند بدون هزینه نخواهد بود. هزینه آن رقابتی کردن اقتصاد و ایجاد تعامل با دنیاست. با هیچ کشوری نمی‌توان روابط متقابل و برابر اقتصادی برقرار کرد در حالی که با این کشور در حوزه سیاست، رابطه‌ای توأم با دشمنی برقرار باشد. ایران یکی از صادرکنندگان مواد غذایی و کنسرو به اروپاست. اما از زمانی که به تبلیغات علیه ایران افزوده شده است مردم سایر کشورها نیز به مواد غذایی ساخت ایران تمایل نشان نمی‌دهند. نتیجه آنکه تولیدکنندگان مجبور شده‌اند، کالاهای خود را به عنوان محصولات کشورهای ترکیه یا عراق به این کشورها صادر کنند. ما به آمریکایی‌ها هم ناسزا می‌گوییم؛ ولی اگر بدانیم کالایی آمریکایی است آن را خریداری می‌کنیم. یا اگر بدانیم آمریکا ویزا می‌دهد، از آن استقبال می‌کنیم. بنابراین تعامل با دنیا باید به حوزه‌های اجتماعی و سیاسی نیز تسری پیدا کند که البته پس از مذاکرات آتی ایران با کشورهای ۵+۱ زمینه آن فراهم می‌شود. در غیر این صورت نمی‌توان به صادرات تکیه کرد. در حالی که ممکن است در آینده درآمد جدی از محل فروش نفت و گاز عاید کشور نشود. اما به طور کلی، منافع پیوستن به روند جهانی شدن بیش از هزینه‌های آن است. پیوستن به روند جهانی شدن، از نظر سیاسی و اجتماعی برای ایران مصونیت ایجاد می‌کند و حتی از نظر فرهنگی قدرت نفوذ ما ایرانی‌ها را در دنیا افزایش می‌دهد.